

DOI: 10.31866/2616-745X.15.2025.334307

УДК 316.42-042.3:316.733]:316.7

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНІ КУЛЬТУРИ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ПРИМИРЕННЯ

Шевель Інна Петрівна

Кандидатка соціологічних наук, доцентка,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6387-2506>,

e-mail: shevelinna@ukr.net

Київський національний університет культури і мистецтв,

вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Для цитування:

Шевель, І.П., 2025. Вплив глобалізації на національні культури та ідентичності: соціологічний аналіз процесів примирення. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 15, с.121-131. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.15.2025.334307>.

У статті досліджується процес глобалізації, яка суттєво трансформує національні культури та ідентичності, спричиняючи як позитивні, так і негативні зміни. Розглянуто механізми цього впливу, зокрема через міжкультурний обмін, медіа, міжнародну економічну інтеграцію.

Метою наукової розвідки є вивчення впливу глобалізаційних процесів на національні культури та ідентичності, а також аналіз механізмів примирення між культурами, що виникають в умовах глобалізаційних змін.

Методологія дослідження спрямована на використання соціологічного підходу, зокрема, інтерпретативного та компаративного аналізу, для оцінення процесів глобалізації. Аналіз здійснюється через вивчення конкретних кейсів та порівняння їх на основі глобальних і локальних тенденцій та використання структурного аналізу, дедуктивних процедур.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі впливу глобалізаційних процесів на національні культури в умовах сучасного міжкультурного обміну та міжнародної взаємодії з акцентом на український контекст, а також зауваженні на тому, що глобалізація в культурі особливо проявляється у сфері мистецтва та в динаміці розвитку культурної політики.

У дослідженні використані такі методи: кількісні, якісні, кейс-стаді, документальний аналіз, які охоплюють вивчення впливу глобалізаційних процесів через призму культурологічних і соціологічних теорій з акцентом на механізми культурного примирення, адаптації національних культур до глобальних змін та збереження культурної ідентичності.

Висновок обумовлюється аналізом основних тенденцій, зокрема гомогенізації культур, загрози втрати традицій, а також нових форм гібридної ідентичності. Дослідження базується на прикладах із різних країн, зокрема України.

Ключові слова: глобалізація; національна культура; глобалізація культури; ідентичність; міжкультурний обмін; культурна гібридизація; культурне примирення.

Вступ

Глобалізація як багатовимірний процес суттєво змінює соціокультурний ландшафт сучасного світу. Посилення міжкультурних контактів, вплив транснаціональних корпорацій та розповсюдження західних цінностей через ЗМІ викликають глибокі зміни в національних культурах та ідентичностях (Арсеєнко, 2012). Важливо розуміти, як ці процеси впливають на суспільства, зокрема в країнах, які перебувають на межі між збереженням традицій і впливом глобальних трендів.

Глобалізація культури створює обмін культурними цінностями в різних країнах, зближує традиції, споживчу культуру, міжнародне спілкування (Robertson, 1992). Ці факти призводять до просування, лобіювання та популяризації української культури по всьому світу.

Популярні міжнародні культурні явища можуть як об'єднуватися з національною культурою, так і витіснити її, і цей процес примирення культур орієнтований на співіснування різних культур у світі (Макарова, 2022).

Сучасний стан культури показує, що українська культура «живить» різні культурні ідентичності із вкрапленням своєї національної культурної самобутності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

На тему вивчення трансформації культурних ідентичностей було написано багато праць та проведено досліджень. Глобалізація заповонила все наше життя, і це неминучий процес розвитку в майбутньому, про що пишуть вчені теоретики і практики. Серед західних соціологів, які присвятили свої вчення аспектам вивчення глобалізації, У. Бек, А. Гіденс, Е. Вал-

лерстайн, Б. Вільсон, Т. Парсонс, Дж. Стігліца, М. Кастельса та ін., а серед українських науковців розвиток глобалізації в культурі вивчали А. Малюк (2015), А. Арсеєнко, О. Бікла, О. Стегній, Є. Головаха. Формування сучасної культури у глобалізацію розглядали О. Барда, В. Волинець, Ю. Юшкевич, О. Запорожець.

Формування цілей статті

Метою дослідження є аналіз основних векторів впливу глобалізації на національні культури та ідентичності, виокремлення загроз та можливостей цього процесу. У дослідженні прагнемо визначити, як глобалізація формує культурні практики та ідентичності на національному і міжнародному рівнях, а також оцінити соціальні та культурні виклики, що виникають через інтеграцію різних культурних моделей.

Виклад основного матеріалу дослідження

Глобалізація заповонила нашу дійсність і розширює національні кордони в культурі, технології, економіці, міжнародних відносинах та скріплює взаємозв'язки через обмін культурним капіталом (Appadurai, 1996).

Після повномасштабного вторгнення росії на Україну серед населення зміцніло почуття національної ідентичності і культурної приналежності, збереження національної цілісності через культуру і національну спадщину. Закон про те, що глобалізація може знищити національну культуру, у випадку з Україною не спрацював (Бевз, 2022). Саме українська національна культура і мистецтво стали за кордоном еталоном високої розвинутості. Як ми можемо спостерігати, глобалізація є рушійною силою в міжнародному порядку за чіткими нормами та правилами. Світ став мультикультурним і мультиполярним. З одного боку, це добре, а з іншого, погано, тому що національні культури поступово втрачають свої унікальні риси та заміщуються глобальними стандартами (європеїзація та американізація). Такі процеси призводять до гомогенізації та зникнення культурного розмаїття.

Гомогенізація культури – це процес, в результаті якого культурні відмінності між народами або регіонами зменшуються або зникають, а культури стають більш однаковими, схожими. Це часто відбувається через вплив глобалізаційних процесів, таких як поширення масмедіа, глобальних брендів, стандартів споживання, а також через інтеграцію різних культурних елементів у глобальний простір. Гомогенізація культури може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона може сприяти культурному обміну та розвитку, з іншого – привести до втрати культурної ідентичності, традицій і локальних особливостей.

Основним фактором гомогенізації є домінування певних культурних моделей, найчастіше західних, що призводить до зниження культурної різ-

номанітності. Вона виражається домінуванням англійської мови як універсального засобу комунікації, цей фактор у нашій країні впроваджується на рівні Закону України «Про застосування англійської мови в Україні» (Верховна Рада України, 2024). Інший актор – це поширення споживчих стандартів, медіаплатформи та уніфікація способу життя через глобальні бренди.

На противагу гомогенізації відбувається процес культурної гібридизації – поєднання традиційних і глобальних елементів. Цей феномен дозволяє зберегти культурну ідентичність, інтегруючи нові елементи у традиційну культуру.

В Україні, наприклад, сучасна музика поєднує елементи етнічних мотивів із сучасними жанрами, що сприяє збереженню національної ідентичності в умовах глобальних змін. Водночас гастрономія демонструє адаптацію міжнародних рецептів із додаванням місцевих компонентів.

Глобалізація створює виклики для національних культур, витіснення традиційних цінностей глобальними ідеологіями, загрозу маргіналізації національних мов, посилення впливу іноземних ЗМІ на громадську думку (Чернова, 2011). Прикладом може слугувати ситуація з українською мовою, яка тривалий час перебувала під впливом русифікації, а нині стикається з викликами англomовного домінування в цифровому просторі. Це вимагає активної державної політики для збереження мовної самобутності.

Попри загрози глобалізації для національних культур відкриваються нові можливості в посиленні міжнародного культурного обміну через використання цифрових платформ для просування національного мистецтва, а також зміцнення національної ідентичності через усвідомлення її унікальності у глобальному контексті.

Наприклад, українські художники та музиканти дедалі частіше виходять на міжнародний рівень завдяки соцмережам і стрімінговим платформам. Також відбувається відродження народних ремесел через онлайн-продажі.

На національні культури найбільше впливають процеси економічної, політичної, культурної глобалізації. Економічна глобалізація позначається на національній культурі та змінює структуру локальних економік, призводячи до стандартизації товарів і послуг, це може загрожувати культурному різноманіттю, де продукти і стиль життя західної культури стають домінуючими у багатьох країнах (McDonald's або Coca-Cola). Це спричиняє культурне вирівнювання.

Політична глобалізація змінює культурні ідентичності через міжнародні угоди, які можуть вимагати змін у національних політиках і навіть у зако-

нах. Принципи прав людини, демократичні цінності, які активно пропагує західний світ, можуть зазнавати опору в країнах із сильними традиційними культурними або релігійними практиками. Прикладом цього є культурний конфлікт між західними цінностями та традиційними уявленнями, наприклад, у країнах Близького Сходу.

Культурна глобалізація безпосередньо пов'язана з поширенням глобальних культурних продуктів: фільмів, музики, мови (наприклад, англійська), що також має великий вплив на локальні культури. Проте це може викликати і зворотну реакцію: підвищення інтересу до збереження національної культури, мови та традицій. Зокрема, ренесанс національних культур часто спостерігається у країнах, які переживають культурні втрати через процеси глобалізації. Україна, наприклад, активно відновлює своє національне мовне середовище і культуру, що проявляється у популяризації української мови, традиційних свят та національної літератури.

Глобалізація може як посилити національні ідентичності, так і створити конфлікти між різними культурами. В умовах міжкультурних конфліктів, коли різні культурні групи стикаються через різницю у цінностях та практиках, можуть виникати напруги. Міграційні потоки, як приклад, із країн Близького Сходу до Європи спричиняють значні соціальні та культурні конфлікти через різні підходи до релігії, прав жінок, ліберальних цінностей.

У контексті національних ідентичностей (наприклад, в Україні після здобуття незалежності) глобалізація може стати поштовхом до відродження національних традицій. Після набуття незалежності в Україні спостерігається активне відновлення національної культури, мови, традицій, що є реакцією на загрози глобалізації та культурної асиміляції.

Національна ідентичність у культурі – це те, що об'єднує людей в одну націю через спільні історію, мову, традиції. Вона не просто існує сама по собі, а є важливим напрямом державної політики. Українське законодавство прямо підтримує збереження та розвиток національної ідентичності.

Наприклад, Закон України «Про культуру» (Верховна Рада України, 2010) визначає культуру як стратегічний ресурс і гарантує її захист. Він наголошує на важливості збереження української мови, народних традицій, історичної пам'яті та інших основних елементів ідентичності. Також Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (Верховна Рада України, 2019) закріплює українську мову як головний символ національної приналежності та визначає її роль у всіх сферах життя – від освіти до медіа.

Національна ідентичність проявляється через літературу, кіно, музику, мистецтво та інші форми культурного самовираження. Вона також форму-

ється через освіту, родинне виховання, медіа та громадські ініціативи, які передають цінності наступним поколінням.

Сьогодні глобалізація створює одночасно виклики та можливості. З одного боку, культурна гомогенізація може розмивати унікальність національних традицій. З іншого – міжкультурний обмін сприяє створенню нових ідентичностей, що поєднують елементи різних культур (Рис. 1).

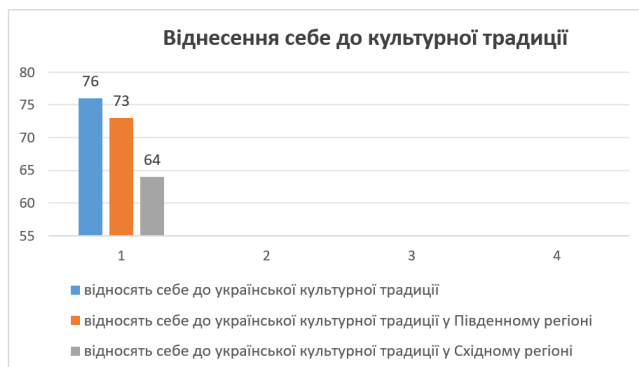

Рис. 1. Віднесення громадян України до культурної традиції
(Ідентичність громадян України, 2024)

Україна як держава активно підтримує національну культуру, особливо в умовах війни. Це проявляється у розвитку кінематографа, літератури, мистецтва та освіти, що допомагає зміцнювати національну свідомість (Рис. 2).

Рис. 2. Визначення українцями приналежності до своєї нації
(Ідентичність громадян України, 2024)

Поряд із національною ідентичністю розвивається і глобалізаційна ідентичність. Наприклад, виникнення глобальних субкультур, таких як кіберкультура чи хіп-хоп, дозволяє молоді відчувати себе частиною глобального культурного процесу, не відмовляючись від своїх коренів.

Сприйняття механізмів примирення культур на міжнародній арені використовується у різних країнах по-різному залежно від їх історичних, культурних і політичних особливостей. Наприклад, країни Європейського Союзу активно просувають культурне різноманіття через програми підтримки місцевих культур і мов. Вони вводять політики, що захищають національні культури, але й одночасно сприяють інтеграції у глобальні процеси через освіту, науку, мистецтво (Рис. 3).

Рис. 3. Приналежність українців до загальноєвропейської культури
(Ідентичність громадян України, 2024)

Отже, національна ідентичність – це не просто частина культури, а її основа. Державна політика та закони сприяють її захисту і розвитку, допомагаючи Україні зберігати свою самобутність у сучасному світі.

У США культурна глобалізація через домінування англійської культури спричинила численні соціокультурні конфлікти, зокрема в етнічних громадах, які прагнуть зберегти свої національні ідентичності (наприклад, іспаномовні громади). Механізм примирення у таких випадках може включати двомовність, культурні центри та програми для збереження культурної спадщини.

Японія розвиває унікальну політику, яка намагається зберегти свою традиційну культуру в умовах глобалізації, не відмовляючись від інтеграції у світову економіку. Японські технології та бізнес-стратегії тісно переплітаються з культурною спадщиною країни, що допомагає утримувати баланс між збереженням національної ідентичності та адаптацією до глобальних тенденцій.

Висновки

Глобалізація є неоднозначним процесом, що містить як загрози, так і можливості для національних культур. З одного боку, вона сприяє гомогенізації та втраті традиційних ідентичностей, а з іншого – відкриває можливості для їхньої трансформації та адаптації. В Україні важливо розвивати політику культурної автентичності та підтримки національних ініціатив у цифровому просторі.

Глобалізація має багатогранний вплив на національні культури та ідентичності. Вона сприяє як культурній стандартизації, так і розвитку нових форм культурних ідентичностей, зокрема через механізми примирення культур та міжкультурного діалогу. Однією з основних тенденцій є пошук балансу між інтеграцією у глобальний контекст і збереженням національних культурних традицій.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Арсенко, А.Г., 2012. Глобальний капіталізм в інтерпретації американського соціолога У. Робінсона. *Соціальні виміри суспільства*, 4, с.204-215.
- Бевз, Т.А., 2022. Вплив глобалізації на утвердження національної ідентичності в умовах війни: виклики і загрози. *Українознавство*, [e-journal] 3 (84), с.8-26. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.3\(84\).2022.263588](https://doi.org/10.30840/2413-7065.3(84).2022.263588)
- Верховна Рада України, 2010. *Про культуру*, Закон України, [online] 14 грудня, № 2778-V. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>> [Дата звернення 17 лютого 2025].
- Верховна Рада України, 2019. *Про забезпечення функціонування української мови як державної*, Закон України, [online] 25 квітня, № 2704-VIII. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>> [Дата звернення 17 лютого 2025].
- Верховна Рада України, 2024. *Про застосування англійської мови в Україні*, Закон України, [online] 4 червня, № 3760-IX. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>> [Дата звернення 17 лютого 2025].
- Ідентичність громадян України: тенденції змін (червень 2024 р.), 2024. *Разумков Центр*, [online] 24 липня. Доступно: <<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r>> [Дата звернення 17 лютого 2025].
- Макарова, М.В., 2022. Взаємозв'язок глобалізації та культури у сучасному світі. *Питання культурології*, [e-journal] 40, с.54-61. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269356>

Малюк, А.М., 2015. Інтерпретація концепту глобалізації крізь призму світ-системного аналізу. *Український соціум*, 1, с.56-67.

Чернова, К.О., 2011. Глобалізація як вимір сучасності: соціокультурний аспект. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, [online] 13, с.16-20. Доступно: <https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob13_16.pdf> [Дата звернення 17 лютого 2025].

Appadurai, A., 1996. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. [e-book] Minneapolis: University of Minnesota Press. Available at: <[https://mtusociology.github.io/assets/files/%5BArjun_Appadurai%5D_Modernity_at_Large_Cultural_Dim\(Bookos.org\).pdf](https://mtusociology.github.io/assets/files/%5BArjun_Appadurai%5D_Modernity_at_Large_Cultural_Dim(Bookos.org).pdf)> [Accessed 29 January 2025].

Robertson, R., 1992. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. [e-book] London: Sage. <<https://sk.sagepub.com/book/mono/preview/globalization.pdf>> [Accessed 29 January 2025].

REFERENCES

Appadurai, A., 1996. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. [e-book] Minneapolis: University of Minnesota Press. Available at: <[https://mtusociology.github.io/assets/files/%5BArjun_Appadurai%5D_Modernity_at_Large_Cultural_Dim\(Bookos.org\).pdf](https://mtusociology.github.io/assets/files/%5BArjun_Appadurai%5D_Modernity_at_Large_Cultural_Dim(Bookos.org).pdf)> [Accessed 29 January 2025].

Arseenko, A.H., 2012. Globalnyi kapitalizm v interpretatsii amerikanskogo sotciologa U. Robinsona [Global capitalism as interpreted by American sociologist W. Robinson]. *The Social dimensions of society*, 4, pp.204-215.

Bevz, T.A., 2022. Vplyv hlobalizatsii na utverdzhennia natsionalnoi identychnosti v umovakh viiny: vyklyky i zahrozy [The effect of globalization on the establishing of national identity in the wartime: challenges and threats]. *Ukrainian Studies*, [e-journal] 3 (84), pp.8-26. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.3\(84\).2022.263588](https://doi.org/10.30840/2413-7065.3(84).2022.263588)

Chernova, K.O., 2011. Hlobalizatsiia yak vymir suchasnosti: sotsiokulturnyi aspekt [Globalization as a dimension of modernity: sociocultural aspect]. *Actual problems of sociology, psychology, pedagogy*, [online] 13, pp.16-20. Available at: <https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob13_16.pdf> [Accessed 17 February 2025].

Identychnist hromadian Ukrainy: tendentsii zmin (cherven 2024 r.) [Identity of Ukrainian citizens: trends of change (June 2024)], 2024. *Razumkov Centre*, [online] 24 July. Available at: <<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r>> [Accessed 17 February 2025].

Makarova, M.V., 2022. Vzaïmozv'язok hlobalizatsii ta kultury u suchasnomu sviti [The Relationship Between Globalisation and Culture in the Modern World]. *Issues*

in Cultural Studies, [e-journal] 40, pp.54-61. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269356>

Maliuk, A.M., 2015. Interpretatsiia kontseptu hlobalizatsii kriz pryzmu svit-systemnoho analizu [Interpretation of the concept of globalization through the prism of world-system analysis]. *Ukrainskyi sotsium*, 1, pp.56-67.

Robertson, R., 1992. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. [e-book] London: Sage. <<https://sk.sagepub.com/book/mono/preview/globalization.pdf>> [Accessed 29 January 2025].

Verkhovna Rada of Ukraine, 2010. *Pro kulturu* [On culture], Law of Ukraine, [online] 14 December, No. 2778-V. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>> [Accessed 17 February 2025].

Verkhovna Rada of Ukraine, 2019. *Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi* [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language], Law of Ukraine, [online] 25 April, No. 2704-VIII. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>> [Data zvernennia 17 February 2025].

Verkhovna Rada of Ukraine, 2024. *Pro zastosuvannia anhliiskoi movy v Ukraini* [On the use of the English language in Ukraine], Law of Ukraine, [online] 4 June, No. 3760-IX. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>> [Accessed 17 February 2025].

Надійшла: 24.02.2025; Прийнята: 21.03.2025;

Стаття була вперше опублікована онлайн: 04.07.2025

THE INFLUENCE OF GLOBALISATION ON NATIONAL CULTURES AND IDENTITIES: SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF RECONCILIATION PROCESSES

Inna Shevel

PhD in Sociological Sciences, Associate Professor,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6387-2506>,

e-mail: shevelinna@ukr.net

Kyiv National University of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine

The article studies a globalisation process, which significantly transforms national cultures and identities, causing both positive and negative changes. This research examines the mechanisms of such an influence, in particular through intercultural exchange, media and international economic integration.

The main objective of the article is to study the influence of globalisation processes on national cultures and identities, as well as to analyse the mechanisms of reconciliation between cultures that arise in the context of globalisation changes.

The research methodology is based on a sociological approach, as well as interpretive and comparative analysis, in order to study the processes of globalisation. The analysis is carried out by studying specific cases and comparing them on the basis of global and local tendencies, using structural analysis and deductive procedures.

The scientific novelty of the study grounds on the comprehensive analysis of the influence of globalisation processes on national cultures in the context of modern intercultural exchange and interaction, with a focus on the Ukrainian aspect and the fact that globalisation in culture is significantly manifested in the art sphere and in the dynamics of cultural policy.

The following methods are applied in the study: quantitative methods, qualitative methods, case studies, documentary analysis, which cover the research of the influence of globalisation processes through the prism of cultural and sociological theories, with an accent on the mechanisms of cultural reconciliation, adaptation of national cultures to global changes and preservation of cultural identity.

The conclusion is based on the analysis of the main tendencies, including the homogenisation of cultures, the threat of losing traditions and new forms of hybrid identity. The study grounds on examples from different countries, including Ukraine.

Keywords: globalisation; national culture; globalisation of culture; identity; intercultural exchange; cultural hybridisation; cultural reconciliation.

